

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ג, 2023
מספר השאלון: 011282
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
- א. משך הבחינה: שעהיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
- פרק ראשון – הבנת הנקרא – 60 נקודות
- פרק שני – הבעה בכתב – 40 נקודות
- סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
- השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

שאלה 1

א. הביקורת: (1) השיטות האלה (ענישה חמורה, סילוק מהלימודים ותוכנות מחשב המאתרות העתקות) אולי צמצמו מעט את התופעה, אך ודאי לא הצליחו למגר אותה – כלומר הן אינן יעילות מספיק.
(2) יתר על כן, יש הטוענים שהשימוש באמצעים אלה דווקא מסיר מן הסטודנט את האחריות האישית לנהוג ביושרה ובאמינות.

ב. לדעת הכותבת, מיגור התופעה צריך להיות יעד חינוכי-ערכי של מערכת החינוך כולה, ובשלב הראשון יש לנקוט שתי דרכים במקביל:

- (1) להעלות על נס (לשבח ולהציג כדוגמה) את הסטודנטים ששומרים על טוהר הבחינות.
- (2) לנקוט אמצעים שיקשו על המעתיקים להעתיק או אף לא יאפשרו להם לעשות זאת – למשל לאפשר לסטודנטים להשתמש בחומר הלימוד בזמן הבחינה ולנסח שאלות המותאמות לכך.

שאלה 2

בשורה 11 ההיעזרות בחומרי הלמידה הייתה אסורה – זו הייתה העתקה: הסטודנטים נעזרו בחומרי הקורס בזמן מבחן מרחוק שבו הדבר לא הותר, ובזכות זה קיבלו כולם ציון 100 שלא שיקף את הידע שלהם.
בשורה 32 ההיעזרות בחומר הלימוד מותרת ומתוכננת מראש: הכותבת מציעה לאפשר אותה באופן רשמי ולנסח שאלות המותאמות לכך, כך שההיעזרות אינה רמאות, והיא אף אמצעי למנוע העתקות (אין טעם להעתיק כשהחומר פתוח והשאלות דורשות חשיבה).

שאלה 3

זוהי אווירה של תחרותיות ולחץ: כבר מן השנים הראשונות בבית הספר נוצרת תחרות, שהולכת וגוברת עם השנים. ההורים והמורים מעבירים לילדים מסר שחשוב להצליח ולקבל ציונים גבוהים, והמבחנים – ובייחוד אלה הקובעים לאיזו מגמה או לאיזה בית ספר יתקבל הילד – מגבירים את התחרות. תלמיד שמרגיש לחץ או איום וחושב שלא יצליח להשיג את מטרתו ביושר – בוחר להעתיק.

שאלה 4

(2), (4)

שאלה 5

באחת האוניברסיטאות, לאחר שהתגלו העתקות במבחן, הוגשה תלונה לוועדת המשמעת נגד שני שלישים מן הסטודנטים, והקורס נפסל לכל הנבחנים – כך שגם הסטודנטים שלא העתיקו נענשו (עונש קולקטיבי). (דוגמה אפשרית נוספת: בקורס אחר ביקשו סטודנטים ישרים פקטור בגלל שאלה לא הוגנת, אך המעתיקים התנגדו, והמרצה דחה את הבקשה בטענה שסטודנטים רבים ענו נכון – תשובות שהושגו בהעתקה. כך נפגעו הישרים).

שאלה 6

- א. מאמר 1: "סטודנטים כאלה יהיו המהנדסים, הרופאים וגם המורים של המחר, וכולנו צריכים להיות מוטרדים מנורמות המוסר שעל פיהן הם מתנהגים, ממידת כשירותם ומן הרמה המקצועית שתהיה כשייקלטו בשוק התעסוקה" (שורות 13–15).
- מאמר 2: "יש סיכוי שהתנהגויות דומות יִשָּׁנו בעתיד, כלומר, תלמיד שמעתיק במבחנים בהיותו בבית הספר עשוי להיהפך לאדם המרמה בפרטים שהוא מציג בקורות החיים שלו, משקר בעבודה, גונב קרדיט מעמיתים ואף יותר מזה" (שורות 64–66).
- (אפשר גם, ממאמר 2: "המסר הזה מלווה את בוגרי מערכת החינוך כשהם יוצאים אל החיים: אל הצבא, העבודה וההשכלה הגבוהה", שורות 15–16).
- ב. הכותבת מסתייגת וטוענת שמי שמעתיק במבחנים לא בהכרח יהפוך לאדם לא מוסרי. החשש הוא רק שאם התלמיד לא יפנים שהתנהגות כזו אינה נאותה ואף פוגענית, יש סיכוי (ולא ודאות) שהתנהגויות דומות יחזרו בעתיד.

שאלה 7

- א. שתיים מתוך: אמון, שייכות, מוגנות, עניין, יושרה, בושח. (למשל: אמון, שייכות)
- ב. שתיים מתוך: תחרותיות, לחץ, הישגיות.
- ג. דוגמה: כדי לצמצם את תופעת ההעתקות, על בית הספר להפחית את הלחץ להישגים שהתלמידים חווים ולבנות יחסי אמון בין המורים לתלמידים.
- (ניסוח אפשרי נוסף: במקום לעודד תחרותיות בין התלמידים, על בית הספר לחזק את תחושת השייכות שלהם, וכך יפחתו ההעתקות.)

שאלה 8

(4)

שאלה 9

(3)

שאלה 10

(2)

שאלה 11

(4)

שאלה 12

להעריך (גם: לשער, לחשב, למדוד, לקבוע)

שאלה 13

(1)

שאלה 14

(3)

פרק שני – הבעה בכתב (40 נקודות)

שאלה 15 – מאמר לדוגמה

מצלמה פקוחה – מחיר הוגן לבחינה הוגנת

עם המעבר ללמידה מרחוק גברה תופעת ההעתקות בבחינות, ומוסדות אקדמיים רבים החלו להשתמש בתוכנות העוקבות אחר הסטודנט ומתעדות את המתרחש בחדרו בזמן בחינה מקוונת. יש סטודנטים המתנגדים לכך, משום שלדעתם התוכנה פוגעת בפרטיותם. אני סבור שהשימוש בתוכנה מוצדק, ובלבד שייעשה לפי כללים ברורים. ראשית, התוכנה שומרת על ערכו של התואר. תעודה אקדמית מעידה שבעליה רכש ידע ומיומנויות. אם אפשר לקבל ציון גבוה בעזרת חברים או חומרים אסורים, הציון מאבד את משמעותו, ואיש אינו יכול לסמוך עליו. מעסיקים, ועדות קבלה ומוסדות אחרים מסתמכים על הציונים כדי לבחור עובדים ותלמידים, ולכן ציון שאינו משקף ידע אמיתי פוגע גם בהם. עידית חזות מתארת במאמרה מבחן מרחוק שבו קיבלו כל הסטודנטים ציון מאה, אף שרובם נעזרו בחומרי הקורס ואף שילמו לאחרים שיענו במקומם. האם נרצה להיות מטופלים בידי רופא שעבר כך את בחינותיו?

שנית, הפיקוח מגן דווקא על הסטודנטים הישרים. כאשר רבים מעתיקים, מי שמתאמץ ביושר נפגע: ציוניו נראים נמוכים בהשוואה לאחרים, ולעיתים הוא אף נענש יחד עם כולם. תוכנת מעקב מבטיחה שכל הנבחנים יתמודדו באותם תנאים, ולכן היא מקדמת צדק ושוויון. נוסף על כך, הידיעה שיש פיקוח מרתיעה מראש סטודנטים מלנסות להעתיק, וכך היא מחזקת נורמה של יושר במוסד כולו.

המתנגדים טוענים כי מצלמה המצלמת את חדרו של הסטודנט חודרת לתחום הפרטי שלו. אכן, הבית הוא מרחב אישי, ויש להתחשב ברגישות זו. עם זאת, הפגיעה מוגבלת לשעות הבחינה בלבד, וגם בבחינה רגילה עוקב משגיח אחר הנבחנים באולם. יתרה מזו, אפשר לצמצם את הפגיעה: לקבוע שהצילומים יישמרו זמן קצר וימחקו לאחר בדיקתם, להתיר לסטודנט לבחור את הפינה המצולמת, ולאפשר למי שאינו רוצה להיבחן בביתו להגיע למבחן בכיתה.

לסיכום, הזכות לפרטיות חשובה, אך אינה מוחלטת. כאשר עומדים מולה ערכים כמו יושרה, צדק כלפי הסטודנטים הישרים ואמון הציבור בתארים האקדמיים, יש להעדיף פיקוח מוגבל וזהיר. לכן על מוסדות הלימוד להמשיך להשתמש בתוכנה, אך לעגן בתקנון את זכויות הסטודנטים ולהקפיד על שמירתן.

שאלה 16 – מאמר לדוגמה

העיר היא לא ג'ונגל

בשנים האחרונות מסתובבים ברחובותינו תנים, חזירי בר ושועלים, ומראה של להקת חזירים הנוברת בפחי האשפה שוב אינו מפתיע איש. תושבים רבים חוששים לצאת בערב, והורים מודאגים מפני מפגש של ילדיהם עם חיות אלה. מומחים מזהירים כי הנוכחות של חיות הבר בעיר מסוכנת, ולכן יש המציעים לדלל את אוכלוסיית בעזרת ציד מבוקר. לדעתי, יש להתיר ציד כזה כאמצעי אחרון ובפיקוח הדוק.

הנימוק העיקרי הוא שמירה על ביטחון התושבים. חזיר בר בוגר שוקל עשרות קילוגרמים, וכאשר הוא חש מאוים הוא עלול לתקוף. בכמה ערים דווחו תאונות דרכים שנגרמו בשל חיות שחצו את הכביש בלילה, ותושבים ננשכו בידי תנים. נוסף על כך, חיות הבר עלולות להעביר מחלות, ובהן כלבת, לבני אדם ולחיות מחמד. גם הרכוש נפגע: החיות הופכות פחים, מפזרות אשפה ברחובות וחופרות בגינות ציבוריות ופרטיות. כאשר מדובר בבריאותם של ילדים וקשישים, אין להמתין עד שיקרה אסון.

נימוק נוסף נוגע לבעלי החיים עצמם ולטבע. החיים בעיר אינם מתאימים לחיות בר: הן ניזונות מפסולת, נפגעות מכלי רכב ומאבדות את פחדן הטבעי מבני אדם. מכיוון שבעיר יש להן מזון בשפע ואין להן טורפים, הן מתרבות מהר, וכך נפגע האיזון הטבעי. באזורים החקלאיים הסמוכים לערים חזירי הבר אף הורסים שדות ומטעים וגורמים לחקלאים נזקים כבדים. דילול מבוקר, הנעשה בידי אנשי מקצוע, יכול להחזיר את האוכלוסייה לגודל סביר.

המתנגדים לצייד טוענים שהאדם הוא שפלש לשטחי המחיה של החיות, ולכן אין זה מוסרי להרוג אותן. יש בדבריהם מן האמת, ולכן ראוי להתחיל באמצעים אחרים: לסגור את פחי האשפה, להרחיק את החיות ולעקר חלק מהן. אולם אמצעים אלה איטיים ויקרים, ובמקומות שבהם האוכלוסייה כבר גדולה מאוד הם אינם מספיקים. במצב כזה הצייד המבוקר הוא הפתרון האחרון.

לסיכום, אין לאפשר לכל אדם לצוד חיות בעיר, אך אסור גם להפקיר את ביטחון התושבים. ציד מבוקר, הנעשה בידי פקחים מוסמכים לצד אמצעים מונעים, יגן הן על האדם הן על הטבע.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon